

2. Η μεταβατική εποχή: Οι έριδες για το ζήτημα των εικόνων

Εικονομαχία: Πνευματική και πολιτική κίνηση που κυριάρχησε στο χώρο του Βυζαντίου απ' τις αρχές του 8^{ου} αι. έως τα μέσα του 9^{ου} αι. και σχετιζόταν με την λατρεία ή όχι των εικόνων.

Πρωτεργάτες: Ο αυτοκράτορας Λέων ο Γ' και ο γιος του Κωνσταντίνος ο Ε', από τη δυναστεία των Ισαύρων.

Παράγοντες

- Οι Ισαυροι κατάγονταν από τη Β.Συρία και είχαν επηρεαστεί από τις ανεικονικές αντιλήψεις της ιουδαϊκής και ισλαμικής θρησκείας. Πίστευαν λοιπόν πως η λατρεία των εικόνων ήταν ειδωλολατρική εκδήλωση.
- Οπαδοί των ανεικονικών αντιλήψεων υπήρξαν και οι αγρότες που ζούσαν στα σύνορα του Ισλάμ και είχαν αναλάβει την άμυνα κατά των Αράβων. Επειδή ακριβώς ήταν πολύ σημαντικοί για την αυτοκρατορία οι Ισαυροι τους στήριξαν δεχόμενοι τις αντιλήψεις τους.
- Υπερβολές και δεισιδαιμονίες που είχαν εκδηλωθεί γύρω από τη λατρεία των εικόνων.
- Οι Ισαυροι ήθελαν να περιορίσουν την επιρροή που ασκούσαν οι μοναχοί στους πιστούς της αυτοκρατορίας τους.
- Είχε κυκλοφορήσει στους πιστούς η αντίληψη ότι οι ήττες των Βυζαντινών οφείλονταν στην οργή του Θεού για όσα συνέβαιναν στο χώρο της λατρείας.

Φάσεις εικονομαχίας

Α' φάση (726-787)

- Ο Λέων ο Γ' απομακρύνει την εικόνα του Χριστού απ' τη Χαλκή Πύλη (= Ήταν η κύρια είσοδος και ο προθάλαμος του Μεγάλου Παλατιού της Κωνσταντινούπολης που ονομάστηκε έτσι, είτε λόγω των επιχρυσωμένων ορειχάλκινων κεραμιδιών της σκεπής της είτε λόγω των χάλκινων πυλών της. Αποτελούσε τα προπύλαια (= στεγασμένος και διακοσμημένος χώρος μπροστά από την κύρια είσοδο ναών ή μεγάρων και την επίσημη είσοδο των βασιλικών ανακτόρων της Κωνσταντινούπολης) της Πόλης. Αποτέλεσμα ήταν να ξεσηκωθεί ο λαός της Κωνσταντινούπολης.
- Το 730 δημοσιεύει αυτοκρατορικό διάταγμα που απαγορεύει τη λατρεία των εικόνων.
- Οι οπαδοί των εικόνων (= εικονόφιλοι) εξορίζονται, φυλακίζονται και δημεύονται οι περιουσίες τους.
- Κυριότερος υπερασπιστής λατρείας εικόνων ο θεολόγος Ιωάννης Δαμασκηνός .
- Ο Κωνσταντίνος ο Ε' καταδίωξε μοναχούς και κατέστρεψε τις μονές του.
- Ζ' Οικουμενική Σύνοδος :Συγκαλείται με πρωτοβουλία της αυτοκράτειρας Ειρήνης της Αθηναίας και αποκαθιστά τις εικόνες διευκρινίζοντας ότι σε αυτές απονέμεται μόνο τιμητική προσκύνηση.

Β' Φάση (815-843)

- Ο Λέων ο Ε' ο Αρμένιος επαναφέρει το θέμα της λατρείας των εικόνων όταν αποδίδει τις ήττες των Βυζαντινών στην εικονολατρία.

- Τερματίστηκε απ' την αυγούστα Θεοδώρα , μητέρα του Μιχαήλ Γ'.
- Σύνοδος του 843: Οριστική αναστήλωση των εικόνων. Η ημέρα αυτή γιορτάζεται από την Εκκλησία ως «Κυριακή της Ορθοδοξίας». Είναι η πρώτη Κυριακή της Μεγάλης Τεσσαρακοστής.

Σημασία ήττας εικονοκλαστών (= εικονομάχων)

- Η ελληνική πνευματική παράδοση , που μάχονταν την ανεικονική αντίληψη, εμφανίζεται νικήτρια.
- Σταμάτησαν οι θρησκευτικές διαμάχες.
- Κράτος και εκκλησία συνεργάζονται.
- Η εκκλησία αφιερώνεται στο ιεραποστολικό της έργο.
- Σταματάνε οι υπερβολές στη λατρεία εικόνων και λειψάνων.

Συνέπειες εικονομαχίας

- Ο βυζαντινός λαός διχάστηκε.
- Εξωτερική πολιτική : Η εκκλησία της Ρώμης απομακρύνεται από το Βυζάντιο και ζητά τη στήριξη των Φράγκων.
- Πολιτισμό : Κατά τη διάρκεια της εικονομαχίας σταμάτησε η παραγωγή έργων τέχνης που απεικόνιζαν θεία πρόσωπα (οι ναοί διακοσμούνταν με ζώα , φυτά και διακοσμητικά μοτίβα) ενώ πολλές εικόνες και έργα τέχνης καταστράφηκαν.
- Πολλά σημαντικά κείμενα εικονομάχων καταστράφηκαν και γενικότερα υπήρξε υποχώρηση στην ενασχόληση με τα γράμματα και τις τέχνες.